

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in .

Citation for the original published paper (version of record):

Ståhlberg, P. (2013)

Karriärkultur: Utbildningsindustrin och dess tidskonstruktioner i Indien

Ymer, 133: 109-134

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-21148>

- Ortner, Sherry B. 1973. "On Key Symbols", *American Anthropologist*. Vol. 75.
- Rydström, Jens, 2004. "Från fula gubbar till goda föräldrar: synen på sexualitet och genus i lagstiftning och debatt 1944–2004". I Anna-Clara Olsson och Caroline Olsson, red., *I den akademiska garderoben*. Stockholm: Atlas.
- Sparke, Penny, 1996. *As long as it's pink. The sexual politics of taste*. Rivers Ornam Press.
- Wasshede, Cathrin. 2010. *Passionerad politik: om motstånd mot heteronormativ köns-
makt*. Diss. Göteborgs universitet.

Karriärkultur – utbildningsindustrin och dess tidskonstruktioner i Indien

PER STÅHLBERG

På väg till jobbet en junimorgon funderar jag på tentor som ska rättas och studenter som ska betygsättas inför terminsslutet. Samtidigt lyssnar jag med ett halvt öra på P1 i bilradion där vetenskapsredaktionen har ett inlägg om Indien. Det berättas om den indiska regeringens ambitioner om att landet ska bli en stor forskningsnation. För att inte halka efter Kina planerar regeringen att under kommande femårsperiod kraftigt öka de statliga investeringarna i forskning, från en till två procent av BNP, vilket med tanke på den ekonomiska tillväxten förväntas motsvara en tredubbling av forskningsanslagen. Det låter onekligen som en imponerande satsning. Men, när en högt uppsatt tjänsteman på Indiens departement för vetenskap och teknik intervjuas och hävdar att indiska vetenskapsmän framöver kommer att stå för en betydande del av världens publicerade forskning så är det inte de nya ekonomiska resurserna som lyfts fram. Tjänstemannen hänvisar istället till demografi. Mer än hälften av Indiens befolkning är under tjugofem år median befolkningarna i Europa, Kina och Japan åldras. Inom några decennier kommer var tredje ungdom i världen att vara

indier och därför kommer landet vara framgångsrikt inom ny forskning, menar alltså denne tjänsteman inom forskningsbyråkratin.

Vetenskapsradions inslag avslutas i tämligen skeptisk anda med en före detta svensk forskningsattaché vid ambassaden i New Delhi som menar att regeringar i detta land är bra på att planera men sämre på att implementera. Själv fastnar jag i den indiske tjänstemannens demografiska argument när jag kör in på parkeringen vid min högskola. Det låter välbekant. På mitt arbetsrum väntar material från de senaste årens fältarbeten i Indien och i dessa anteckningar återkommer ofta liknande resonemang i skilda sammanhang: Indien är ett framtidsland, det är kunskap i någon form som är nyckeln och är en stor och ung befolkning den främsta resursen. När det gäller diskursen kring det nya framväxande Indien tycks det finnas tydliga och närmast självklara kopplingar mellan "framtid", "kunskap" och "befolkning".

Mitt syfte i detta kapitel är att försöka förstå denna logik genom att utgå från ett etnografiskt exempel som belyser hur Indien är genomsvart av framtidsvisioner som på olika sätt präglar såväl vardagsliv som verksamheter bland myndigheter, organisationer och företag. Kapitlet behandlar ett samtida fenomen inom utbildningsväsendet: privata institut som tränar studenter inför antagningsprov till högre utbildning.

FRAMGÅNG

En påtaglig tendens i "det nya Indien" är massmediernas och populärkulturens upptagenhet med individuell framgång och möjligheterna för alla människor att förändra sin tillvaro och "bli någonting". Precis som i många andra delar av världen har varje dagstidning sina utbildnings- och karriärbilagor som ger tips på hur unga människor bör planera sin framtid, medan TV-kanalerna visar dokusåpor eller talangjakter där "vanliga människor" tävlar om framgång och kändisskap. Inte så märkligt, kanske, i en tid av globaliserade medieformat. Men detta är trots allt Indien, den region i världen som vi i antropologisk litteratur framför-

allt lärt känna som präglad av ett kastväsende med starkt tillskrivna identiteter och begränsade möjligheter till individuell social rörlighet. Den inflytelserike franske antropologen Louis Dumont menade att indisk kultur, till skillnad från västerländsk, i grunden är antiindividualistisk: en människa existerar endast genom sin position i en social hierarki. Den man eller kvinna som prioriterar personliga önskningsframför skyldigheter till familj och släkt blir då ett problem – och just detta har inte minst varit ett ledmotiv i den klassiska Bollywoodfilmen (Ganti 2012). Men något har hänt, moralen i den indiska populärkulturen är inte längre så olik den i resten av världen. Vi möter allt fler hjältar med personliga visioner, som med egna krafter och individuella talanger tar sig fram i samhället med siktet inställt på en lysande framtid. En transnationell karriärkultur är framträdande också i Indien och det ligger nära till hands att fråga sig hur de kollektiva visioner formas som utgör en horisont för strävanden mot framgång (jmf Appadurai 2004: 61).

Man kan uttrycka det som att framtiden, i form av drömmar, möjligheter eller livsplanering, tycks allt mer aktuell, medan historiska höriheter och etablerade hierarkier tonas ner. Ur ett samtida sociologiskt perspektiv är detta bekant. För Anthony Giddens är det faktum att historia och traditioner inte längre dominerar framtida möjligheter en av den reflexiva modernitetens kännetecken (1990: 36 ff), och innebor den i Ulrich Becks framställning av "risksamhället" är att vi alltmer försöker kontrollera osäkerheterna i nuet genom att kolonisera framtiden (2002: 40). Richard Sennett, å sin sida, menar att den ideala mannen eller kvinnan under den nya kapitalismens kultur tycks kunna kasta av sig det förflutna och helt ägna sig åt att utveckla nya talanger för att ta del av potentiella möjligheter (2006).

Det är alltså inte svårt att hitta exempel på hur dessa idéer numer genomsyrar också det indiska samhället. Ett av de mer talande uttrycken infaller årligen i slutet av maj. På helsidesannonser i varje större dagstidning förekommer under några dagar små bildserier på allvarliga tonåringar, mest välkammade pojkar med anydyan till mustasch men också en och annan flicka med håret uppsatt i hästsvans. Under

varje bild står ett namn, en bostadsort och, med större stil, en siffra. Annonserna visar ungdomar som lyckats få en plats på någon av Indiens mest attraktiva högre utbildningar genom att de fått goda resultat på ett antagningsprov. Siffran under varje bild anger vad just denna person fått för rangordning på provet i fråga. Informationen är kort och koncis men innebörden är stor. Dessa passliknande bilder framstår som ett slags resedokument och visar ungdomar som har skaffat en biljett till framtiden - i första klass.

De som betalar för annonserna är privata utbildningsföretag som vill visa hur framgångsrika de är med att träna ungdomar till att klara antagningsprover. Det finns en uppsjö av attraktiva utbildningar där platserna fördelas i hård konkurrens genom olika former av prov och en hel industri livnär sig på denna verksamhet. Varje tonåring som drömmer om att utbilda sig till ingenjör, läkare, affärsman eller vill få ett jobb inom den statliga administrationen måste genomföra ett antagningsprov. I ansökningstider, såväl som när provresultaten presenteras, är dags-tidningar och affischer i stadslandskapen fyllda av reklam från utbildningsföretagen (som för en okunnig betraktare består av tämligen obegripliga bokstavscombinationer som anger vilka prov de tränar inför). Man kan förledas att tro att möjligheterna är många, att det kan vara svårt att välja en framtid för begåvade ungdomar.² Indien må vara ett mångfaldernas land men på somliga områden tycks det finnas starka tendenser till monokulturella ideal. Det gäller i allra högsta grad utbildningar, där hierarkin är solklar. En ung man som arbetade på ett utbildningsföretag i Hyderabad berättade för mig om sina egna karriärval:

Är man, som jag, barn av medelklassen så finns det egentligen bara två utbildningsvägar som föräldrar är nöjda med. Antingen läser man teknologi eller medicin. Det är först i tredje hand, och om man inte är så begåvad, som en handelsutbildning är godtagbar. En socialvetenskaplig utbildning är bara för de allra mest misslyckade studenterna. Själv var jag inte så duktig på matte och jag hade redan en syster som läste medicin så jag ville gå en handelsutbildning. Mina föräldrar var knappast lyckliga.

Bland ingenjörutbildningarna finns det en utbildningsinstitution som står högre i kurs än alla andra: Indian Institutes of Technology (IIT). Få är förunnade att studera här, men många hoppas och drömmer. Det prov som reglerar antagningarna är därför mycket omtalat i den indiska offentligheten och välkänt under akronymen IIT-JEE (Indian Institutes of Technology - Joint Entrance Examination). Även om populärkultur och offentlighet i dag framställer många möjliga vägar till framgång - för individer såväl som för samhället i stort - tror jag att man kan konstatera att vägen mot en lyckad framtid allt oftare får namnet "utbildning". "IIT" är en av de mest anslående metonymerna för framgång.

UTBILDNING, PROV OCH TRÄNING

Indian Institute of Technology betraktas som själva gräddan av det indiska utbildningssystemet och detta rykte har institutionen haft redan sedan den grundades på 1950-talet som en viktig del av Jawaharlal Nehru-regimens satsning på högre utbildning. Ett påstående man ofta hör från unga människor är att IIT producerar fler dollarbiljonärer än något annat universitet i världen. Det finns också många flitigt exponerade förebilder och det nämns alltid i massmedierna när en framgångsrik företagare eller annan känd person har en examen från detta institut. Även utanför Indien har IIT en viss ryktbarhet, framför allt kanske genom att denna utbildningsinstitution har levererat en stadig ström av indiska IT-ingenjörer till Silicon Valley genom åren - och i Indien är IIT tämligen intimt förknippad med en annan förkortning, den amerikanska visumkategorin H1-B som ger tillfälligt arbetstillstånd. I detta ligger en viss sanning, en ansenlig andel av de som tagit en examen flyttar till USA. Ett slitet indiskt skämt är att Jawaharlal Nehru skapade IIT för att reducera den genomsnittliga intelligensen i Indien genom att samla ihop de mest klipska ungdomarna i landet på samma plats och sedan skicka iväg dem på export.

IIT är inte *ett* universitet utan en grupp utbildningsanstalter ut-

sprida över landet. Det är institutioner som faller under den centralstatliga utbildningsförvaltningen och de rekryterar därmed studenter från hela landet, till skillnad från delstatliga universitet som har ett lokalt upptagningsområde. Det första IIT etablerades 1951 i Kharagpur (utanför Kolkatta) och gradvis tillkom under 1950- och 60-talen institutioner i Mumbai, Chennai, Kanpur och New Delhi, och ytterligare några platser under följande tre decennier. Det är dock under de sista fem åren som antalet IIT vuxit snabbt, åtta nya institut har tillkommit sedan 2008 och totalt finns nu femton indiska utbildningsanstalter som får benämnas med det prestigefulla namnet. Flera delstater och städer kämpade under en tid i hård konkurrens om att få något av de nya instituten som planerades. Det växande antalet utbildningsorter och platser för Indiens mest prestigefyllda elitutbildning är naturligtvis ett uttryck för myndigheternas allt större förhoppningar att strategiska satsningar på högre teknisk utbildning är en väg mot en blomstrande framtid för landet. Träningsinstitutens popularitet kan i sin tur tolkas som ett tecken på att denna koppling mellan teknisk utbildning och framgång också är väl spridd bland en stor del av landets befolkning. Föräldrar är redo att satsa pengar och ungdomar mycket tid och möda för att klara ett antagningsprov.

IIT-JEE, provet för de gemensamma antagningarna till samtliga utbildningsorter, ges en gång om året och sker vid samma tidpunkt på ett stort antal platser i större indiska städer.³ Under provet 2012 deltog över en halv miljon studenter som konkurrerade om knappt tio tusen platser. För att få delta i provet krävs att en student har haft sextio procent rätt på de prov som avslutar klass 12 i det indiska skolsystemet. Man får inte vara äldre än tjugofem år och kan bara göra provet två gånger, och det måste vara påföljande år. Har man en gång blivit antagen och accepterat platsen, kan man inte söka igen. Liksom för andra statliga utbildningar tillämpas positiv diskriminering i antagningsprocessen. Ungdomar från lågkastgrupper (Scheduled Caste och Other Backward Castes), ursprungsfolk (Scheduled Tribes), eller som har ett fysiskt handikapp, är reserverade ett visst antal

platser som vanligen kräver ett lägre provresultat och de får göra provet fram till de fyllt trettio år.

Provet består av två omgångar med uppgifter som ska besvaras under sammanlagt sex timmar och frågorna handlar endast om tre ämnen: matematik, fysik och kemi. Den som vill göra bra ifrån sig måste flitigt öva sina färdigheter i dessa ämnen. Det är naturligtvis här som träningsinstitutet kommer in i bilden. Varje indisk stad av någon storlek har en hel flara av dessa institut för "IIT-coaching". Det finns allt från stora kommersiella företag med verksamhet över hela Indien, till små ideella organisationer verksamma bland fattiga människor. Somliga institutioner har goda resurser, moderna lokaler och välutbildade lärare, andra bedriver sin verksamhet under väldigt enkla former. Den här typen av träningsinstitut för IIT-JEE eller andra antagningsprov är inte ett helt nytt fenomen i Indien. Det har länge funnits kurser för ungdomar som siktat på högre utbildningar, eller som vill förbereda sig för antagningsprovet till ett jobb inom den statlig administration (att bli tjänsteman⁴ inom *Indian Administrative Service*, IAS, var tidigare den stora framtidsdrömmen). Men, den omfattning och organisation som denna verksamhet fått under det senaste decenniet är enorm.

Det florerar flera olika uppskattningar i pressen över hur stor omsättning branschen har årligen, men det är en etablerad uppfattning att detta är en av de snabbast växande industrierna i Indien. Antalet ungdomar som anlitat någon form IIT-coaching är också betydligt större än det antal som varje år gör provet, eftersom träningen också förmodas kunna förbereda inför prov till en hel rad andra tekniska utbildningar. Träningsinstitutet har inte bara blivit fler, verksamheten har också på ett tydligt sätt utökats och professionaliserats. Om det tidigare handlade om att elever gick en kvällskurs några timmar i veckan månaderna innan antagningsprovet, så är det nu frågan om skolor som bedriver undervisning dagligen⁵ i flera år, parallellt med att eleverna måste klara av de sista klasserna i det reguljära skolsystemet. Några institut erbjuder utbildning som integrerar IIT-coaching med vanlig skolgång redan från de tidigaste skolåren.

Vissa platser i Indien har i högre grad än andra blivit förknippade med institut som tränar inför antagningsprov. I delstaten Rajasthan ligger den tämligen oansenliga staden Kota som i norra Indien har kommit att bli närmast synonymt med IIT-coaching. Hit kommer varje år uppåt femtio tusen tonåringar för att gå på något av alla de träningsinstitut som under senaste decenniet etablerats. I de södra delarna av staden har nybyggda områden vuxit upp som i folkmun kallas för "mini-Mumbai" – husen är höga och moderna och inhyser studenter från norra Indiens storstäder. Utbildningsindustrin är synnerligen viktig del av den lokala ekonomin. Det är inte bara instituten som tjänar pengar och ger arbetstillfällen, verksamheten ger också möjligheter för människor att försörja sig på bostadsuthyrning, mat, studiematerial, cyklar och andra faciliteter som studenterna behöver. Det hela är ganska märkligt eftersom denna stad i övrigt har mycket litet med högre utbildning eller teknisk industri att göra – här finns inga välrenommerade universitet, multinationella IT-bolag eller *call center*-företag.

Det först etablerade och fortfarande mest namnkunniga institutet i Kota är Bansal Classes som undervisar i moderna, tekniskt utrustade lokaler och med välbetalda lärare – somliga med utbildning från IIT. Bansal erbjuder en hel uppsättning av kurser från tre månader till två år och med olika intensitet och förkunskapskrav. Enligt egna uppgifter och regelbundna medierapporter är studenter från detta institut väldigt framgångsrika i provet till IIT; under de senaste åren har de tagit mellan ett och två tusen av alla platser. Men för att kunna studera på Bansal måste en student klara ett avgiftsbelagd antagningsprov i två steg. När jag besöker institutet fyller travar med ansökningar från studenter som vill göra detta prov flera rum i en byggnad. Att ansöka hit kostar 200 kr och avgiften för att studera ett år på Bansal kan uppgå till tjugo tusen kr. Till det kommer kostnader för mat och logi – det blir en anseelig summa för en indisk medelklassfamilj.

Ett annat nordindiskt träningsinstitut, minst lika välkänt som Bansal men av en helt annan karaktär, heter Super 30. Även detta finns på en

plats som för övrigt knappast är förknippad med bilden av det nya framgångsrika Indien. Institutet ligger i Patna, huvudstad i Bihar, en delstat som ofta brukar få stå som symbol för det fattiga, korrupta och laglösa Indien. Denna påfallande kontrast mellan utbildning och torftighet har sannolikt hjälpt till att ge Super 30 en viss ryktbarhet även utanför Indien. *Al Jazira* har gjort en dokumentär om fenomenet och många internationella magasin och dagstidningar har följt upp; även *Dagens Nyheter* har gjort ett reportage (Holmgren 2007). Super 30 förbereder varje år just trettio studenter för provet till IIT och de lyckas osannolikt bra; under de tre senaste åren har samtliga studenter blivit antagna. Det uppseendeväckande med dessa studenter är deras bakgrund: de kommer nämligen alla ur väldigt enkla förhållanden. Super 30 är inte en kommersiell verksamhet och undervisningen bedrivs ideellt med missionen att ge begåvade, men fattiga ungdomar, möjlighet till högre utbildning. De trettio studenterna gallras varje år fram ur stora klasser med förberedande matematikundervisning som bedrivs runt om i delstaten och som samtidigt, med små avgifter, finansierar elitutbildningen.

KÜNSKAP SOM TALANG

Mitt möte med branschen för IIT-coaching började dock i Hyderabad, Andhra Pradesh, i södra Indien. Det är också i denna stad jag i första hand har bedrivit fältarbete. Jag kom dit i mitten av 00-talet för att lära känna en plats som sedan ett tiotal år hade presenterats som Indiens "Cybercity" – det vill säga med ett rykte rakt motsatt Patna i Bihar. Förväntningarna var stora på att denna stad skulle ta över Bangalorens betydelse som ett globalt centrum för produktionen av högteknologi. En tidigare chefsminister hade tämligen framgångsrikt marknadsfört Hyderabad som en framtidsstad för att locka internationella investeringar. Jag mötte också en stadsbild där stora visioner om en välmående framtid var framträdande. Längs de nyligen breddade genomfartsgatorna där affischtavlor stod tätt med reklam för kreditkort och resor

till Singapore; i nybyggda affärsgallerior, biografkomplex och flotta bostadsområden; i industriparke som breddade ut sig i stadens utkänter, nya genomfartsleder och en stor internationell flygplats under uppbyggnad.

Men framförallt slogs jag av några stadsdelar i centrala Hyderabad som fullständigt tycktes domineras av verksamheter som på något sätt hade med individuell framtidsplanering att göra. I området Aminabad fanns en uppsjö av skolor, kontor eller institut som gav kurser i engelska, olika dataapplikationer eller i hur man pratar och uppträder på ett korrekt sätt. Det fanns agenturer för hur man söker jobb på *call centers* eller multinationella bolag och konsulter som specialiserat sig på att hjälpa ungdomar att skaffa studentvisum till USA. I denna miljö utgjorde instituten för träning till antagningsprov, och framförallt IIT-coaching, ett betydande inslag.

En av de skolor jag tidigt uppmärksammade i Hyderabad var Narayana Institute. Jag såg först namnet på ett annonsblad som kom med morgontidningen, och ganska snart mötte jag, på flera platser, Narayanas skolbyggnader när jag rörde mig i staden. Detta var ett företag som alltid omnämndes bland de första, största och mest populära instituten i delstaten när lokalpressen skrev om IIT-coaching – och det gjorde tidningarna rätt ofta. Men Narayana var också ett namn som nämndes när fenomenet kritiserades – vilket skedde ganska ofta det också. En vanlig åsikt i medierapporteringen såväl som bland en välutbildad medelklass var att dessa institut profiterade på orealistiska framtidsdrömmar och att de drev upp stressen för unga människor som ägnar flera år av hårda studier till att lära sig knäcka ett prov. En specifik kritik av somliga institut, till exempel Narayana, var att de reserverade sina största resurser och bästa lärare för de mest talangfulla studenterna, på bekostnad av övriga elevers undervisning. En artikel i dagstidningens utbildningsbilaga kunde till exempel hävda att "Coaching instituten arbetar endast med syftet att få fram studenter som gör toppresultat, de intresserar sig inte för varje students individuella behov."⁶

Och visst, få institut skulle förneka att det är talangerna som står i

fokus, de är nämligen synnerligen viktiga för hela affärsidén. Dessutom är det just talang som företagen gärna lyfter fram för att försvara verksamheten och motivera dess samhällsnytta. Mr D. V. Rao, vice ordförande för Narayana Institute, förklarar det för mig med pedagogisk tydlighet vid ett tillfälle när jag besöker en av dessa skolor.

Du förstår, vi har tre sorters studenter. För det första finns det några med stor talang och som har råd med våra avgifter. För det andra har vi studenter med lika stor talang men som kommer ur enkla förhållanden och inte har råd att betala för sig. Den tredje och största kategorin består av studenter som har bristande talanger, eller helt saknar förutsättningar, men vars föräldrar har höga ambitioner för sina barn och dessutom pengar att betala med. Självfallet är det den sista kategorin av studenter som vi tjänar pengar på.

Men, för att locka hit dessa betalande studenter så måste vi visa resultat. Vi måste kunna visa att våra studenter får hög ranking i IIT-JEE. Därför behöver vi den andra kategorin av ungdomar, de som är klipska men fattiga. Vi letar efter talanger överallt, vi söker upp dem i byarna på landet, i stadernas slumområden och erbjuder gratis träning. Och vad är det för fel på det? Tack vare oss kan sonen till en grönsaksförsäljare bli välbetald dataingenjör.

Mr Raos inställning är alls inte ovanlig i denna bransch. Alla institut jag besökt, oavsett om de är vinstdrivna företag eller ideella organisationer, är noga med att betona hur viktiga de begåvade studenterna är för verksamheten. Det är inte instituten som skapar begåvning, det är begåvade studenter som gör en skola framgångsrik. Talang betraktas alltså inte som en produkt *av* utan som en resurs *för* verksamheten. Denna syn på studenternas förmågor har en temporal aspekt som är viktig i sammanhanget: det är studentens kunskaper *innan* de börjar studera på ett institut som är mest väsentligt, inte kunskapen som produceras under utbildningens gång. Logiken återspeglas också i hur denna utbildnings-

bransch i praktiken är utformad. Den gemensamma nämnanen för de mest ryktbara instituten – några beskrivna ovan – är inte att de bedriver sin verksamhet med speciellt framgångsrik pedagogik, snarare att de har genomarbetade metoder för att hitta begåvade studenter. Narayana söker med hjälp av talangscouter aktivt studenter bland fattiga människor. Det gör även Super 30 i Patna och på ett än mer grundligt sätt genom sin rekryteringsbas i massundervisning. Bansal i Kota liksom många andra institut förlitar sig på ett stort söktryck, kombinerat med egna urvalsprov.

Ett av de mindre, men mest ansedda instituten, i Hyderabad drivs av en gammal man som heter Chukka Ramaiah. Han har rykte om sig att vara stadens "coachning-guru" och arbetar liksom Super 30 i Bihar med idealistiska förtecken, men i en mer traditionell Gandhiansk mening. Han ser sitt kall i linje med en nationalistisk mission, han har varit ordförande i ett lärarförbund och aktiv inom kommunistpartiet CPI(M). Innan Ramaiah startade sitt institut arbetade han med flera statliga projekt med syftet att – som han säger – "identifiera talanger" bland landsbygdens unga och det är i denna anda han fortfarande anser sig arbeta med sitt eget institut. Detta är ganska litet med bara ett hundratal studenter som undervisas av en handfull lärare i en spartansk skolbyggnad. Resultaten är dock goda, man får årligen in en hög andel av studenterna på IIT. Söktrycket från hela södra Indien är enormt och man antar studenter utifrån egna prov. Såväl lärare som elever förklarar stolt att träningsinstitutet har fler sökande per plats än IIT. Det är alltså svårare, menar de, att bli antagen hit än att slutligen klara provet man tränas inför. I Hyderabad finns till och med ett antal institut som bedriver träning med inriktning på antagningsprovet till Ramaiah – de tränar för ett prov inför att träna för ett prov!

Prov och antagningsförfarande är alltså på flera nivåer mycket centrala i det indiska utbildningsväsendet. Coachning-institutet reproducerar egentligen, bara på en lägre nivå just samma förfarande som IIT, d.v.s. man gallrar fram begåvningar. Det är också påfallande hur själva provet är i fokus, såväl i de massmediala representationerna

som bland studenter och lärare på instituten. I dagspressen är sannolikt provet, IIT-JEE, mer omskrivet och genomlyst än institutionen, IIT. Ungdomar jag intervjuat har aldrig visat några som helst bekymmer, eller ens något större intresse, för själva utbildningen på IIT. Det är helt och hållet provet som är i centrum.

BEFOLKNING SOM RÅVARA

Jag har ovan beskrivit fyra framgångsrika institut som tränar studenter för IIT-provet. De är alla mycket framgångsrika, men i övrigt väldigt olika. Två institut är ideella medan två är kommersiella; två ligger i en metropol och två i landsortsstäder; två i södra Indien och två i norra; två har mycket stora studentkullar medan två inriktar sig på små elit-klasser. Men alla fyra har en mycket tydlig samsyn på talang som en grundförutsättning för verksamheten.

Som bransch skulle man kunna jämföra träningsinstitutet med gruvindustrin som utvinner järnmalm, snarare än med stålverken som förädlar malmen. En förutsättning för gruvnäringen är att det finns god tillgång på råvaran, järnhaltig malm som utvinns ur en markfyndighet. För coachning-industrin består råvaran av en stor population unga människor med framtidsblickande ambitioner. Det är ur denna "befolkningsfyndighet" man utvinnet talanger som har förutsättningar för att klara proven. Det bör poängteras att detta är en slags affärslogik. Den innebär inte att studenterna på träningsinstitut-en redan har tillräcklig kunskap. Få studenter skulle bli tillräckligt högt rankade på proven utan att anstränga sig och öva sina färdigheter i matematik, fysik och kemi. Det finns ingen tvekan om att elever som lyckats verkligen studerat flitigt. Men vad de redan har är motivation och förutsättningar. Lärare jag mötte poängterade ibland att det egentligen inte behövdes några speciella pedagogiska insatser för att undervisa dessa elever. Undervisningen bedrivs på ungefär samma sätt som vid en vanlig indisk skola. Det är eleverna, inte instituten, som besitter talang. En person kan visserligen förädla sina kunskaper med

hjälp av träning och skickliga instruktörer, men förmågan måste finnas där från början. Utbildningsindustrins syn på kunskap tycks väldigt lik undertållningsbranschens syn på talang när det handlar om artister.

Coaching-industrins syn på Indiens unga befolkning som en råvara ur vilken man utvinner talang, framstår också lätt som en parallell till det resonemang som tjänstemannen på indiska forskningsdepartementet uttryckte i radioinslaget inledningsvis. Det vill säga sambandet han såg mellan den unga befolkningen och framtida forskningsframgångar. Jag tror inte att detta är en tillfällighet; tvärtom är det en logik man stöter på rätt ofta i dagens Indien.

Tydligast kanske denna idé uttrycks av Nandan Nilekani, en framträdande entreprenör inom den indiska IT-industrin. Nilekani är en av grundarna till det framgångsrika IT-företaget Infosys. Han har – föga överraskande – en examen från IIT i Mumbai och är numera rekryterad av regeringen för en högprioriterad uppgift (mer om detta nedan). För några år sedan publicerade Nilekani en tjock bok med sina visioner om Indiens möjligheter i en framtida värld: *Imagining India: Ideas for a New Century* (2008).⁷ En av hans utgångspunkter är att synen på Indiens stora befolkning förändrats dramatiskt. Enligt Nilekani betraktades Indien under större delen av 1900-talet, såväl inom som utom landet, ur ett tydligt Malthusiansk perspektiv: Indien var ett land med alldeles för många människor och med en befolkningstillväxt som obönhörligen skulle leda till mer fattigdom och svält.

But in the last two decades, this vision of India's population as an "overwhelming burden" has been turned on its head. With growth, our human capital has emerged as a vibrant source of workers and consumers not just for India, but for the global economy. (Nilekani 2008: 38)

I det nya land som vuxit fram sedan ekonomin liberaliserades under tidigt 1990-tal betraktas befolkningen som en tillgång – inte en börda – menar Nilekani. Och onekligen ligger det något i att synen på människor och ekonomi vänts upp och ner. Under Nehruviansk socialism

betraktades ekonomisk tillväxt som ett verktyg för att ta en stor befolkning ur fattigdom. I ett nyliberalt Indien representerar befolkningen en resurs, en enorm potential för ytterligare tillväxt. Nilekani tycks i citatet ovan mena att det är som arbetskraft och konsumenter som en stor befolkning är en tillgång. För några år sedan var det stort internationellt intresse för Indien som konsumtionsmarknad; antalet sålda mobiltelefoner varje månad var en häpnadsväckande siffra som regelbundet rapporterades världen över och prognoserna för ytterligare tillväxt tycktes goda så länge hundratals miljoner människor i befolkningen ännu inte skaffat abonnemang. Indiens stora och fattiga befolkning har överhuvudtaget framträtt som ett huvudexempel bland ekonomer som under det senaste decenniet argumenterat för att det finns goda affärsmöjligheter längst ner i botten av befolkningspyramider – och att dessa affärer dessutom erbjuder en lösning på fattigdomsproblemet (Prahald 2010). Mobiltelefonens snabba spridning i Indien tycktes vara ett tydligt exempel på hur både storföretag och fattiga människor gynnas av en ny massmarknad (det är lätt att föreställa sig telefonen som ett användbart verktyg för någon som vill bygga sig ett bättre liv). Numera är mobiltelefonföretagen så höga att tillväxtsiffrorna inte längre imponerar.⁸

Den privata utbildningsindustrin i Indien är naturligtvis ett ännu tydligare exempel på hur man kan göra bra affärer bland en stor och fattig befolkning och samtidigt mena sig bidra till en lösning på fattigdomsproblemet. Nyliberala organisationer och "think tanks" som världen över engagerar sig i kampanjer för att uppmuntra avregleringar inom statliga skolväsenden hänvisar gärna till "edupreneurs" i indisk slum (se t.ex. Tooley 2009). Allt mer av kursen handlar numera också om att det är för sina kunskaper som "humankapitalet" är en resurs. En siffra som fortfarande nämns regelbundet gäller antalet ingenjörer som varje år examineras i Indien. *The Economist* konstaterar, i en artikel med den talande titeln "A Billion Brains", att även om kvalitén på den halva miljon indiska ingenjörer som tar examen varje år är oroväckande låg, så bör det ändå bli hundra tusen högtbildade tekniker som direkt kan täcka en del av behoven inom IT-industrin (2012b).

Coaching-institutet utgör delvis en egen nisch inom den snabbt växande indiska utbildningsindustrin. För många av dessa företag är det naturligtvis också möjligt att sälja billig utbildning till fattiga människor. Men den dominerande affärsidén är att sälja dyr utbildning till medelklassen; mindre bemedlade står snarast för resultatet man behöver visa upp. Det är en viss skillnad när det inte i första hand är som konsument, eller arbetskraft, man ser de stora massorna som en tillgång – utan för mer kvalificerade kapaciteter som kan utvinna. Jag gjorde tidigare en jämförelse mellan gruvindustrin och coaching-branschen, men det är också lite lockande att fundera över denna verksamhet i relation till andra former av affärsidéer som vuxit fram under den nya tidens kapitalism. En sådan parallell skulle kunna vara den medicinska transplantationsindustrin och handeln med mänskliga organ (Sheper-Hughes 2005). Också detta är en verksamhet där fattiga människor i tredje världen är höginressanta utan att varken betraktas som konsument eller arbetskraft, utan som en kvalificerad naturresurs. Naturligtvis är det en stor skillnad mellan dessa branscher när det gäller etik. Coaching-industrin kan med viss övertygelse hävda att verksamheten gynnar mindre bemedlade ungdomar om de bereds möjlighet att studera avgiftsfritt. Transplantationsindustrin har däremot svårt att förklara hur verksamheten är till gagn för människor som säljer sina organ. Men som affärsidé finns det trots allt en parallell mellan att utvinna talang ur stora befolkningar och att "skörda organ från kroppar" (Sheper-Hughes 2005: 146).

KUNSKAP OM/UR BEFOLKNINGEN

Nyliberalismens metafor är kunskap, menar Aihwa Ong, och citerar Världsbankens rapport *Knowledge for Development*: "Knowledge is like light. Weightless and intangible, it can easily travel the world, enlightening the lives of people everywhere" (Ong 2008: 5).

Samtidigt speglar just detta citat en syn som kanske snarast präglar världen före den nyliberala tidsåldern då kunskap ofta betraktades ur

ett utvecklings- eller jämlikhetsperspektiv; utbildning var ett verktyg för att lyfta människor ur okunskap och fattigdom.⁹ I Indien har en statligt tillsatt kommission formulerat en kunskapsyn som tydligare ligger i takt med tiden och som rimmar tämligen väl med den nya bilden av Indiens befolkning som den tidigare nämnde IT-entreprenör-en Nilekani uppmärksammat. I inledningen till sin slutrapport konstaterar kommissionen att

knowledge has been recognized as the key driving force in the 21st century and India's ability to emerge as a globally competitive player will substantially depend on its knowledge resources. (National Knowledge Commission: Report to the Nation, 2006–2009)

Ong hävdar vidare att nyliberalismen inte bara utgör en makroekonomisk "maskin" utan också en logik som tar sig uttryck i en uppsättning konkreta administrativa praktiker, eller teknologier, som i grunden handlar om att hantera befolkningar (2007: 5). Ur detta perspektiv blir det inte så märkligt att Nandan Nilekanis nya ansvarsområde inom den statliga förvaltningen handlar just om befolkningskontroll. Som ordförande i UIDAI (Unique Identification Authority of India), och med samma rang som en minister i regeringen, är han ansvarig för att utveckla och genomföra ett system för att förse samtliga indiska medborgare med tekniskt avancerade identitetshandlingar. Varje individ skall med hjälp av biometriska data kunna kopplas till ett tolvstiffrigt identitetsnummer som i sin tur elektroniskt kan knytas till välfärdsförmåner, sjukhusjournaler, körkort, röstkort, skolbetyg, bankkonton, kreditvärdighet med mera. Redan vid halvårsskiftet 2012 har tvåhundra miljoner indier försetts med dessa identitetshandlingar, kallade Aadhaar (fundament), och systemet har passerat USA:s visum-program som världens största biometriska databas (*The Economist*, 2012a). När samtliga 1,2 miljarder invånare om några år har fått sina identiteter bestämda lär det vara svårt att betrakta Indiens befolkning som en anonym massa.

Indien håller alltså på att införa ett system för att hantera befolkningen som rent praktiskt kommer att göra det möjligt för varje individ att bli en del av framtidens "kunskapssamhälle" – och som samtidigt ger myndigheter och näringsliv en anseelig mängd kunskap om varje individ. Det tycks finnas en dubbel bindning mellan "befolkning" och "kunskap" inom visionen om Indiens framtid. Utbildningsindustrin, liksom visioner om en indisk forskningsnation, livnar sig på kunskap ur befolkningen; identitetsprojektet ser det som väsentligt med kunskap om befolkningen.¹⁰

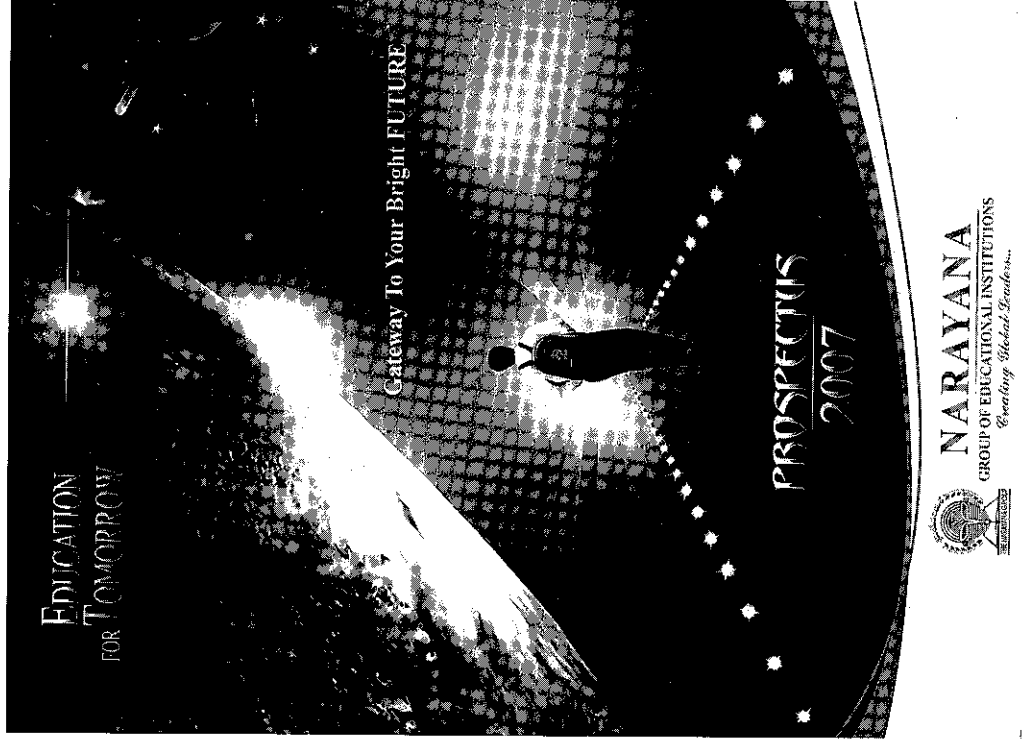
DIMENSIONER AV TID

Temat för detta nummer av *Ymer* är "tid", men i första hand har jag uppehållit mig vid begreppen "kunskap" och "befolkning" i samband med den indiska utbildningsindustrin. Vilka tidsdimensioner är då relevanta?

Jag tror inte att "utbildning" i sig har en given relation till temporalitet. Man kan "lära för livet", det vill säga för framtiden; eller med blicken förankrad bakåt, mot historia, kanon och traditioner; man kan också betrakta utbildning som en påtagligt alldaglig verksamhet, att "gå i skolan" som en närmast rumslig aspekt av nuet.

I de indiska skolmiljöer jag refererar till är det ingen tvekan om att "framtiden" präglar verksamheten och detta representeras i skrift och bild på ett närmast övertydligt sätt. På omslaget till en utbildningskatalog jag får i handen vid ett besök på Narayana-institutet i Hyderabad går en ung man med skolrygsäck längs en mörk väg, mot ljuset som skimrar långt fram i horisonten. Det är svårt att missuppfatta budskapet som för säkerhets skull ändå förtydligas med följande ord: "Education for Tomorrow; Gateway to Your Bright Future".

Det är samtidigt en ganska hotfull bild som utbildningsföretaget låter pryda sin katalog med. Pojken går i närmast totalt mörker, med blicken riktad fast framåt, kring honom finns bara en stjärnhimmel och en gigantisk jordglob. Det är lång väg till ljuset, det finns inga rastplatser

eller alternativa färdriktningar och bakom pojken sluter sig åter mörkret. Uppenbart är det inte för njutningarna i nuet man utbildar sig. Målet är allt.

Nu skall väl sägas att ovanstående bild inte är den enda eller ens den mest representativa för hur träningsinstitutet framställer sig själva.¹¹ Ofta ser man i broschyrer och reklam glada ungdomar som flitigt

arbetar i moderna klassrumsmiljöer, och framförallt är det bilderna av institutens framgångshjältar som reproduceras – de som har rankats bland landets främsta i något års prov. Men bilden av pojken som vandrar på den mörka vägen mot en ljus framtid förtydligar trots allt en omständighet som är viktig för hela den privata utbildningsindustrin: löftet om "framgång" tar spjörn mot en skrämmande motpol. Upptagenheten med utbildning bland den indiska medelklassen har, menar Nita Kumar (2011), mer att göra med rädslan för misslyckande än med förhoppningar om framgång. Om det i den indiska offentligheten ofta lyfts fram exempel på lyckade förebilder så påminner naturligtvis den vardagliga verkligheten mer om att medelklass-tillvaron inte går att ta för givet; Indien är fortfarande ett land där de ekonomiska och sociala klyftorna är högst påtagliga. Indiens integrering i den globala marknaden har dessutom inte bara inneburit fler åtråvärda konsumtionsvaror och nya yrkesmöjligheter, den har också markant minskat känslan av den sociala säkerheten bland många människor (Donner 2005).¹² Man måste kämpa såväl för att uppnå som för att stanna kvar i en privilegierad tillvaro. I detta sammanhang blir barnens utbildning inte bara en investering som förväntas ge utdelning i framtiden, utan snarare en försäkring mot misslyckande. Och om det är rädsla och osäkerhet som i grunden förklarar upptagenheten med utbildning så är kanske nuet den mest relevanta tidsdimension.

Man bör också ha i minnet att barn och ungdomars skolgång är vardagliga praktiker som ofta tar väldigt stor del av nuet i anspråk – och inte bara för eleverna. Henrike Donner, som gjort en studie bland medelklassfamiljer i Kolkatta, konstaterade att barnens skolgång fullständigt dominerar familjernas tillvaro dygnet runt, och det under många års tid. Det börjar redan när barnen är ett par år gamla och föräldrarna skall hitta en lämplig förskola som skall lägga grunden för en utbildningskarriär, som sedan planeras i varje steg. Själva skolgången kräver också mycket tid och engagemang, främst från mödrarna. Barnen måste ofta skjutas långa sträckor till och från skolor varje dag, läxläsningen kräver övervakning och stöd, dessutom skall extra-

undervisning – till exempel IIT-coaching – och lämpliga fritidsaktiviteter arrangeras efter den egentliga skoldagen. Donner menar att traditionella genus- och generationsroller inom dessa familjer avsevärt har förändrats i och med att mödrar liksom mor- och farföräldrar måste få praktikaliteter kring barnens utbildning att fungera (Donner 2006). Tradition och historia är dessutom kunskapsområden, till exempel i form av inhemska språk eller kulturformer (musik, litteratur etc.), som prioriteras lågt i konkurrensen med undervisning i engelska språket och datorkunskaper. "Utbildning" verkar vara ett verktyg som i någon mån bryter loss tillvaron från traditionen och domesticerar det moderna projektet.

Men också framtidssdimensionen tycks ha tydliga begränsningar. Under mina intervjuer och samtal med studenter som förberedde sig för provet till IIT var jag intresserad av hur de tänkte kring tillvaron efter utbildningen. Vad drömde de om att arbeta med i framtiden – var det datorer, flygplan eller bilar som lockade? Vilka företag ville de gärna få jobb hos, eller var i världen hoppades de på att slå sig ner i framtiden? Till min förvåning var dessa visioner väldigt vaga, inte sällan obefintliga. Framtidsplanerna sträckte sig ofta inte längre än till att klara provet. Att säkra en utbildningsplats på IIT var det stora målet. När man nått detta var framtiden säkrad, exakt vad man skulle syssla med sedan uppfattades inte som så viktigt. Många menade att det hur som helst var rankingen på det avgörande provet som bestämde inriktning på såväl fortsatta studier som den framtida yrkeskarriären (det är alltså konkurrens även om olika utbildningsprogram inom IIT). Framtiden tycks för studenterna därmed inte vara speciellt avlägsen och mot svarar tämligen exakt det korta tidsperspektiv som coaching-industrin arbetade mot: den väsentliga horisonten utgörs av nästa provomgång.¹³ Det här är en framtidssyn som inte är öppen för oändliga möjligheter; inte heller är det så att studenterna eller instituten planerar inför ett begränsat antal scenarier (på sin höjd räknar man med att en student kan ansöka till en mindre åtråvärd utbildning om man misslyckas med IIT-JEE). Framtiden har i princip ett bestämt mål och ett definitivt

datum. Uifrån dessa givna förutsättningar planeras sedan bakåt vad som behöver göras för att uppnå målet. Denna syn påminner snarast om en metod som i konsultbranschen för framtidsanalys beskrivs som en kontrast till framtidsförutsägelser (*forecasting*) - nämligen *back-casting* (Höjer, Svenfelt & Wangel 2012).

KARRIÄRKULTUR

På Södertörns högskola där jag arbetar har studierådgivning numera bytt namn till karriärcentrum. Det är ett uttryck bland många för att undervisningen allt mer handlar om ett formulerat mål, i Sverige ofta uttryckt som "ansättningsbarhet". Det är alltså knappast bara i Indien som utbildning tycks ha blivit synonymt med karriär - snarare än bildning - och där antagningsprover, examina och formella kompetenser är sammanvävda med en massmedial upptägenhet kring yrkesval och karriärstrategier för unga människor. Det indiska exemplet är intressant eftersom det visar hur uppfattningen om "framtid" är starkt kopplade till föreställningar om "kunskap" och "befolkning", och att dessa tre begrepp tillsammans tycks utgöra en grundstofme i en logik som kommer till uttryck på fler sätt och i många sammanhang. Samtidigt tror jag att man mycket väl kan betrakta den indiska coaching-industrin som ett exempel på ett globalt uttryck för hur kunskap och utbildning håller på att omformas i samtiden. Kanske har vi till och med något att lära av det indiska exemplet eftersom delar av utbildningsväsendet i detta land faktiskt ligger en bit före den utveckling vi nu börjar se också i Sverige?

NOTER

1. Med "det nya Indien" menar jag här det samhälle som vuxit fram efter att ekonomin avreglerades 1991. I litteraturen används också uttrycken "post-liberalized India" eller "globalizing India" för denna period (se t.ex. Assayag & Fuller 2005 och Lukose 2009).

2. Redan Margaret Mead konstaterade något liknande när hon jämförde sina fälterfarter enheter i Samoa med kraven på amerikanska ungdomar: "But as small as is the number of choices open to them in actuality, the significance of this narrow field of opportunities is blurred by our American theory of endless possibilities" (1928:188).
3. IIT-JEE används också för antagningarna till ytterligare ett par prestigefulla tekniska institut som formellt inte faller inom IIT. Sedan 2008 ges provet också på en plats utanför Indien, nämligen i Dubai.
4. Detta äldre idealiserade av statliga anställningar är ofta en referenspunkt bland såväl studenter som lärare jag intervjuat. Lärare som började i den privata utbildningsbranschen tidigt nämner ofta hur släkt och vänner såg ner på deras yrkesval, och menade att de borde sökt sig till ett statligt jobb. Numera säger ingen så, är poängen.
5. Oftast ligger denna undervisning på eftermiddagar och kvällar, men somliga institut bedriver undervisning tidigt på morgonen, innan ordinarie skoltid.
6. En journalist i Hyderabad som bevakade utbildningsfrågor för en engelskspråkig tidning berättade att både han och många kollegor hade en ganska ambivalent syn på träningsinstitutet. "Vi publicerar ofta kritiska reportage men det är samtidigt i dessa skolor vi sätter våra egna barn". Även myndigheterna betraktar i stort träningsinstitutet som ett problem och antagningsproceduren för IIT revideras regelbundet. Bekymret anses inte bara vara att studenterna utsätts för stor psykisk press, och att de negligerar sina vanliga skolstudier, men också att träningsinstitutet en manipulerar antagningsprocessen och att ekonomiskt starka grupper som har råd med institutens avgifter gynnas (Mehra 2012).
7. New York Times-kolumnisten Thomas Friedmans hänvisar till just Nilekani för sin idé om att globaliseringen kommit i ett skede då världen blivit "platt" (2005).
8. Statistik kring spridning av mobiltelefoni hanteras av Telecom Regulatory Authority of India (TRAI). Detta organ rapporterar att 77 procent av befolkningen har tillgång till telefon 2012, tillväxten inom telefoni ligger dock kring 0 procent.
9. Detta var inte minst fallet i Indien under perioden efter självständigheten då den politiska agendan placerade utbildningsfrågor tillsammans med "jämlighet", "själv-identitet" och "utveckling" (Kumar 2004).

10 Även tidigare och inte minst under kolonialtiden har naturligtvis styrande myndigheter varit intresserade av att få kunskaper om befolkningen (Cohn 1996). Den mycket omfattande indiska folkräkningen var tionde år är ett exempel på detta. En viktig skillnad är dock att folkräkningens kunskap aldrig nådde individnivå.

11 Bansal Classes, det stora institutet i Kota, har på omslaget till sin katalog en bild som ger liknande associationer. Hundratals jämstora kulor är arrangerade i en prydlig vinkelformation, alla är svarta utom den främsta som är lysande röd. Mottot i denna katalog: "Winning isn't everything, it's the only thing".

12 Rent konkret handlar det till exempel om att statliga tjänster, som monopoliserats av vissa sektorer inom medelklassen, stadigt minskat.

13 Jane Guyer har i en uppmärksam artikel (2007) hävdats att den nära framtiden försvunnit ur fokus på bekostnad av den avlägsna framtiden. Mitt exempel kring utbildning i Indien tycks tala för det motsatta: den ganska förestående framtiden tar all uppmärksamhet. Mattias Viktorin gör i sin avhandling (2008) om svensk militär en liknande observation: dagens försvarsindustri förbereder sig inte inför framtida krigsscenarioer, de tränas snarast inför nästa stora övningsstillfälle.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Appadurai, Arjun. 2004. "The Capacity to Aspire: Culture and the Terms of Recognition". I Vijayendra Rao och Michael Walton, red., *Culture and Public Action*. Delhi: Permanent Black.
- Assayag, Jackie och Cris Fuller. 2005. *Globalizing India: Perspectives from Below*. London: Anthem Press.
- Beck, Ulrich. 2002. "The Terrorist Threat: World Risk Society Revisited", *Theory Culture Society* 19 (4): 39–54.
- Cohn, Bernard S. 1997. *Colonialism and its Forms of Knowledge. The British India*. Delhi: Oxford University Press.
- Donner, Henrike. 2006. "Children are Capital, Grandchildren are Interest": Changing Educational Strategies and Parenting in Calcutta's Middle-Class Families". I Jacke Assayag och Cris Fuller, red., *Globalizing India: Perspectives from Below*. London: Anthem Press.

Economist, The. 2012a. India's Identity Scheme: The Magic Number. 14 January. <http://www.economist.com/node/21542763>

Economist, The. 2012b. A Billion Brains: A Better Education System Calls for More Than Money. 29 September. <http://www.economist.com/node/21563418>

Friedman, Thomas. 2005. *The World is Flat: A Brief History of the Globalized World in the 21st Century*. London: Allen Lane.

Ganti, Tejvina. 2012. *Producing Bollywood: Inside the contemporary Hindi film industry*. Durham and London: Duke University Press.

Giddens, Anthony. 1990. *The Consequences of Modernity*. Stanford, Cal.: Stanford University Press.

Guyer, Jane. 2007. "Prophecy and the near future: thought and macroeconomic, evan-gelic, and punctuated time", *American Ethnologist*, 34(3): 409–21.

Hindu, The. 2007. "Coaching centers under scrutiny", i bilagan "Education Plus", 26 March.

Holmgren, Mia. 2007. "Räkna med Indiens fattiga", *Dagens Nyheter*, 5 juni, s. 22.

Höjer, Mattias, Åsa Svanfelt och Josefin Wrangel. 2012. "Backcasting öppnar upp framtiden". I Alm, S, Palme, J A Westholm, E. *Att utforska framtiden: valda perspektiv*. Stockholm: Dialogs, Institutet för framtidsstudier.

Kumar, Krishna. 2005 (1991). *Political Agenda of Education: A Study of Colonialist and Nationalist Ideas*. Delhi: Sage.

Lukose, Ritty. 2009. *Liberalization's Children: Gender, Youth and Consumer Citizenship in Globalizing India*. Durham and London: Duke University Press.

Mead, Margaret. 1969 [1928]. *Coming of Age in Samoa: A Study of Adolescence and Sex in Primitive Society*. Harmondsworth: Penguin Books.

Mehra, Anurag. 2012. "The JEE conundrum", *Current Science*, 103(1): 29–36.

National Knowledge Commission. 2009. *Report to the Nation, 2006–2009*. New Delhi: Government of India. <http://www.knowledgecommission.gov.in/downloads/report2009/eng/report09.pdf>

Nilekani, Nandan. 2008. *Imagining India: Ideas for the New Century*. New Delhi: Penguin.

Ong, Aihwa. 2007. "Neoliberalism as Mobile Technology." *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32(3): 3–8.

Prahalad, C.K. 2010. *The Fortune at the Bottom of the Pyramid: Eradicating Poverty through Profits*. Philadelphia: Wharton School Publishing.

Sennett, Richard. 2006. *The Culture of the New Capitalism*. New Haven: Yale University Press.

Scheper-Hughes, Nancy. 2005. "The Last Commodity: Post-Human Ethics and the Global traffic in "Fresh" Organs". I Aiwa Ong och Steven J. Collier, red., *Global Assemblages: Technology, Politics and Ethics as Anthropological Problems*. Oxford and Malden, MA: Blackwell Publishing.

Tooley, James. 2009. *The Beautiful Tree: A Personal Journey into how the World's Poorest People are Educating Themselves*. Washington, D.C.: Cato Institute.

Viktorin, Mattias. 2008. *Exercising Peace: Conflict Preventionism, Neoliberalism, and the New Military*. Stockholm Studies in Social Anthropology 63. Stockholms universitet: Socialantropologiska institutionen.

Framtid till salu – tid och kunskap i marknadsundersökningsbranschen¹

MATTIAS VIKTORIN

Företag måste fatta beslut. Kunskap är grunden för beslutsfattande. Genom vår affärsinformationsservice erbjuder vi den grundläggande kunskap som organisationer behöver för att kunna fatta sina beslut.²

Denna "affärsfilosofi" kommer från det internationella marknadsundersökningsföretaget GfK, "Growth from Knowledge", och uttrycker tydligt idén bakom marknadsundersökningar: att förse kunder med den kunskap de behöver om en marknad för att kunna fatta korrekta beslut. Traditionella enkätundersökningar och flera andra typer av marknadsundersökningar fungerar tämligen okomplicerat i enlighet med ett sådant ramverk. Vad konsumenter tycker om en specifik produkt eller vilket politiskt parti som skulle få flest röster om det vore val i dag – det är frågor som marknadsundersökningsföretag har lång erfarenhet av att besvara.

På senare tid har marknadsundersökningsbranschen emellertid kommit att förändras. Fokus har flyttats mot framtiden. I större utsträckning än tidigare försöker marknadsundersökningsföretag identifiera framväxande trender, inriktningar och tendenser (se t.ex. Lien 2004). Att ekonomiska aktörer med intresse för affärsmöjligheter och vinstpotential i någon bemärkelse alltid är framtidsorienterade är